

?Els gitanos

Sembla que l'arribada del poble gitano a Catalunya és del segle XV i que tenim constància de la seva presència a Manresa des del XVIII. D'aquest segle és una ordre del Borbó de torn per la qual es crea un registre municipal de famílies gitanes amb la intenció explícita d'obligar-los a abandonar el nomadisme i a *integrar-se* en la societat. Aquest registre ens fa dos retrats interessants, per una banda el de les famílies gitanes que vivien a Manresa aleshores, de cognom Pobill, Escuder, Batista, Caracol o Cortès, i de l'altra d'un fenomen no menys important i transcendent: l'antigitanisme, una ideologia potent i cruel, que ha sobreviscut i fet mal fins al segle XX i, ja molt dèbil, el XXI.

I dic dèbil, no perquè ens haguem tornat tots molt tolerants, oberts i bones persones -que potser una mica també- sinó sobretot perquè l'objecte del prejudici, el subjecte a discriminar i estigmatitzar, ha pràcticament desaparegut de la nostra vida quotidiana i de l'imaginari ciutadà, si més no a Manresa.

Nosaltres, els boomers i els preboomers, els que hem tingut la sort de viure un segle tan extraordinari com el XX, recordem perfectament un temps en el qual a Manresa els gitanos, en la seva gran diversitat, constituïen una realitat temuda i menyspreada, alhora que misteriosa i atractiva, de la nostra societat. Els gitanos de les Escodines, els de baix al riu, els que apareixien prop de la ciutat amb les seves rulots i encara algun carro, aquelles senyores de vestits grossos i mocadors al cap, aquells senyors panxuts amb la vara a la ma, els mífics i mitificats delinqüents... Eren una realitat petita, marginal i marginalitzada, però present i coneguda a la ciutat.

Al bar -teníem un bar- venien els gitanos de les Escodines a vendre encenedors o mitjons, amb aquell català una mica diferent i aquell ofici de venedor adquirit generació rere generació. Els diumenges recordo passar pel carrer Santa Llúcia i sentir-los cantar en aquells baixos convertits en delegació de l'església de Filadèlfia, on ara hi ha un locutori. I a l'estiu ells van ser els darrers que van mantenir el costum de treure la cadira al carrer i fer-la petar a la caiguda del dia.

Quan hi passàvem amb cotxe o autobús escolar, els nens i les nenes que ens crèiem normals miràvem encuriosits les barraques i construccions tronades a la vora del riu, on -dèiem- vivien els gitanos. Anys més tard, al bar venien sovint la *Gato* (o la *Gata*, no ho he tingut mai clar) i els seus sis o set fills. Ja no vivien a baix al riu, sinó en un pis del barri vell, petit, atrotinat i insalubre. La germana més menuda venia a buscar aigua amb uns bidons de color blanc que, plens, amb prou feines podia arrossegar; el *Gorila*, el petit dels nois, però ja en edat d'anar a l'institut, s'asseia a la barra i aprenia a llegir el rellotge i els números. La Carmen, una nena extremadament bonica -rossa amb ulls molt blaus, potser la recordareu- demanava caritat al Born i a Sant Domènec abans que la seva vida es convertís en un petit infern. Són, segurament, els darrers gitanos a sedentaritzar-se a Manresa. Veient les dificultats per adaptar-se i sobreviure a la nostra canònica manera de funcionar, em recorden aquells pobles indígenes que apareixen als documentals, obligats a integrar-se, des de sota de tot, a una societat que ni és la seva ni els acull amb els braços oberts.

Sigui com sigui, els gitanos, com a part del paisatge humà de la ciutat, han desaparegut. També ho han fet del nostre vocabulari: Els braços (de gitano) ja no es diuen així, del cubata gitano ara en diem kalimotxo i hem anat eliminant altres usos, clarament racistes, d'aquesta paraula. Ja era hora.

Ells i elles, però, encara existeixen, viuen, com no podia ser d'altra manera, entre nosaltres i fins i tot tenen un nou centre de culte als afores de la ciutat. Som encara a temps per parlar amb ells, per demanar-los que comparteixin els seus records i per recollir-ne respectuosament la memòria oral i escrita. Potser estaria bé que el CEB i l'Ajuntament, o qui sigui, creessin una beca i que algun historiador jove o no tan jove pogués dedicar un temps a conèixer-los, a parlar-hi i a dir-los

que la seva història també ens interessa, perquè és la nostra.

Foto: Carles Claret.